

AGP NEWS

leto 2008

**Hello! Sme tu zas, ako sme to
sľúbili. Každú zimu a každé leto.**

**Opäť Vám prinášame
zaujímavé články o aktualitách
v pol'nohospodárstve.**

**Samozrejme máme pre Vás aj
trochu zábavy. Príjemné čítanie!**

... "Toto nevysvetlím, toto naozaj nevysvetlím, nevysvetlím to!"
Ked' to asi hodinu opakuje host', zvedavý barman sa ho pýta:
"Prepáčte, ale čo nevysvetlíte?" Chlap to nechce povedať,
ale potom povolí. "Viete, včera som dojil kravu a ako ju
tak dojím, kopla ma ľavou nohou. Tak som jej ľavú
nohu priviazał o zábradlie v maštali. Dojím, dojím
a potvora, kopla ma pravou nohou, ktorú som
jej tiež priviazał o zábradlie. Ked' som si
myslel, že je už koniec, krava ma ovalila
chvostom. To ma už naozaj naštvalo, dal
som si dole opasok a chvost som jej
priviazał o strop. Ked' som vstal
od kravy, spadli mi nohavice a
vtom prišla moja žena.
Ako jej to pre boha
vyvesťlím???????????

Obsah

Úvod: Angažovanosť firmy AGP Slovakia (Daniel Fekete - konateľ, AGP Slovakia, s.r.o.)	3.
Chov dojníc pri vysokých cenách obilnín, bielkovín a krmovín (Dr. David R. Gast - riaditeľ výživy, AGP Omaha Inc.)	5.
Súčasná situácia v obchode so surovým kravským mliekom v Českej republike. (Ing. Pavel Sáňka - predseda predstavenstva, Mlecoop odbytové družstvo, CZ)	8.
Oplatí sa ochladzovať kravy v prechodnom období (spracoval: Ing. Ladislav Herda, AGP Slovakia, s.r.o.)	11.
Nielen ceny padajú... (Ladislav Szilvássy - šéfredaktor, Jó Gazda)	14.
Dezinfekčné prípravky - CID Lines interview (Dr. Monika Rukovánsky, agroRM, Selice)	17.
Poznatky zo strategického plánovania podnikov a niektoré poznámky k nim (Ing. Ján Varjú - riaditeľ, Varjú Consulting s.r.o.)	20.
Laboratórne porovnanie predpovedaných hodnôt chránenosťi a črevnej strávitel'nosti vzoriek sójových šrotov (Dr. David R. Gast - riaditeľ výživy, AGP Omaha Inc.)	25.
Reklama: AminoPlus - zdroj bypass bielkovín - No.1 bypass protein v USA!	27.

AGP News pripravili:

AGP Slovakia team

Daniel Fekete, Ing. Ladislav Fábik, Ing. Ladislav Herda, Ing. Eva Raffaiová

Angažovanosť firmy AGP Slovakia

Náš magazín nie je v prvom rade o nás, nepredstavuje reklamný materiál, ale zbiera a poskytuje použiteľné informácie pre polnohospodárskych výrobcov. Hovorí sa, že čas sú peniaze, ale informácie majú tiež aspoň takú hodnotu. Témy sme priniesli opäť z praxe. Z obsahu nášho magazínu vyplýva, že aj teraz sme poprosili uznávaných odborníkov z ich oblasti, na vypracovanie nami vybraných tém. Aj touto cestou by sme sa chceli všetkým podčakovať za ochotu a spoluprácu! Náš magazín je vydaný v 500 výtlačkoch, ktoré pri osobnej návštive respektíve počas Agrokomplexu odovzdáme našim partnerom. Tým partnerom, ktorým sa nepodarí odovzdať náš magazín osobne, doručíme poštou.

V tomto wydaní, by som Vám chcel predstaviť nášho nového kolegu Ing. Ladislava Herdu, ktorý prišiel do našej spoločnosti z praxe. Roky pôsobil ako zootechnik prosperujúcich fariem. Skúsenosti a odborné vedomosti nášho kolegu uplatňujeme ako novú poradenskú službu našej spoločnosti.

Vážení partneri, chcel by som Vám podotknúť aj takú možnosť, že ak na Vašej farme by pri riešení vyskytnutých odborných problémov bola potrebná „pomocná ruka“, hoci aj počas niekol'kych dní, náš kolega svojimi odbornými skúsenosťami je Vám k dispozícii v rámci poskytovanej služby našou spoločnosťou.

V priebehu času stráveného na Vašej farme si zapíše svoje poznatky, spracuje ich v súhrnej správe, ktorú podľa potrieb aj prekonzultuje s manažérmi farmy.

Náš kolega v tomto magazíne sa zaobera aktuálnou letnou problematikou: Ochladzovanie kráv v letných horúčavách (viď str.11).

V rubrike „List z Ameriky“ teraz nebude reč o všeobecnom prieskume trhu, ale o zaujímavej odbornej téme. Pri tejto príležitosti sme poprosili Dr. Davida Gasta, riaditeľa výživy a technických služieb našej americkej materskej spoločnosti, aby sa podelil s nami o svoje skúsenosti a názory ohľadom alternatívnych zdrojov škrobu, ich využitia, v súvislosti so zvyšovaním cien krmív (viď str. 5). Mimochodom je členom Amerického spoločenstva vied živočíšnej výroby, Amerického vedeckej asociácie pre mliekový dobytok, a slúžil vo výkonnej komisii výboru amerického krmovinárskeho priemyslu a výživy zvierat.

Dr. Gast sa potešíl našej prosbe a preto nám poskytol aj ďalší odborný článok (viď str. 25).

Na záver by som opäť poznamenal, že ak v našom magazíne nájdete aspoň jednu užitočnú informáciu, už nám to stalo za námahu.

S úctou,
Daniel Fekete
 konateľ firmy
AGP Slovakia, s.r.o.

Daniel Fekete
AGP Slovakia, s.r.o.

Letter from America - Dopis z Ameriky

Chov dojníc pri vysokých cenách obilnín, bielkovín a krmovín

Úspešnosť v chove dojníc je často určený schopnosťami chovateľa prispôsobiť sa a reagovať na rozmanité a vždy meniace výzvy. Významnou výzvou, ktorým čelia americkí (ako aj európski) chovatelia, sú rýchlo rastúce ceny energií a krmovín. Aktuálne ceny kukurice, sójového šrotu a krmív sú o 200-300 %, 200 % a 125 – 150 % vyššie ako trhové ceny, ktoré boli pred 12 -15 mesiacmi. Tieto dramatické cenové nárasty zvyšovali výrobné náklady mlieka z 0,20 – 0,22 USD/l na 0,36 – 0,40 USD/l alebo ešte vyššie. Priemerná nákupná cena surového kravského mlieka (SKM) za toto obdobie rástla z menej ako 0,37 USD/l na začiatku roka 2007 na 0,48 USD/l v druhej polovici roka 2007 a potom následne klesala na 0,43 – 0,41 USD/l začiatkom roka 2008. Pre zvyšok roka 2008 sú predpovedané stabilné ceny mlieka alebo mierny nárast na 0,45 – 0,46 USD/l, pričom pokračujúci rast cien krmív je veľmi pravdepodobný. Ako výsledok znižovania ziskovosti, chovatelia hľadajú alternatívne krmivá alebo nové stratégie manažmentu alebo kŕmenia s cieľom znižovať kfmne náklady a zvyšovať efektívnosť.

Kukurica bola tradične súčasťou kŕmnej dávky (KD) dojníc, kvôli dostupnosti a nízkej cene. Toto viedlo niektorých farmárov a výživárov k mylnému predpokladu, že dojnice potrebujú kukuricu. V skutočnosti dojnica nemá potrebu kukurice alebo kukuričného škrobu. Dojnica potrebuje energiu vo forme skvasiteľných uhl'ohydrátov, ktoré môžu byť dodané z veľkého počtu zdrojov zahrňujúc: cukry, škroby, bezvláknité uhl'ohydráty alebo neutrálne detergentné vlákniny (NDV) nachádzajúce sa krmivách. Napriek týmto faktom, väčšina kŕmnych dávok je zostavená na špecifickú úroveň škrobu, často medzi 24 – 30 %. Súčasné vysoké ceny kukurice, tradičného zdroja škrobu, majú za následok, že sa u chovateľov vynorila otázka ohľadom výšky škrobu, potrebného na udržanie produkcie mlieka. Výskum ukázal že 16 – 18 % úroveň škrobu je postačujúca na udržanie vysokej úžitkovosti, ak sú dostupné skvasiteľné zdroje vlákniny v kŕmnej dávke. Struky sójových bôbov nahradili kukuricu pri 0, 10, 20, 30 a 40 % z dávky pri odhadovaných úrovniach škrobu na 38,3 %, 31,1 %, 23,8 %, 16,5 %, 9,7 % (Ipharrague et al, 2002). Výška úžitkovosti bola zachovaná pri každej úrovni výmeny okrem 40 %. Pri podmienkach tohto výskumu, struky nahradili až na 75 % kukuricu v KD. Ostatné skvasitelné zdroje vlákniny ako sú kukuričný glutén, cukrovarské rezky a liehovarské výpalky ukázali podobné vlastnosti na zniženie kukurice v KD dojníc v laktácii.

David R. Gast Ph.D.
riaditeľ výživy
AGP Omaha Inc.

Ďalšie možnosti pri zostavovaní kŕmnych dávok na zabezpečenie dodania dostatku skvasiteľných uhl'ohydrátov pri vysokých cenách obilníň: pridanie cukrov (4-6 % sušiny kŕmnej dávky), zvýšené zaradenie krmív s vysokým obsahom škrobu (kukuričné alebo obilninové siláže) a spracovanie zrnín, aby sme zabezpečili maximálnu strávitelnosť škrobu. Zníženie priemernej veľkosti častic kukurice z 4800 mikrónu na 1200 mikrónu zvyšuje strávitelnosť škrobu z 91,3 % na 98 % (Callison et al., 2001). Zlepšenie strávitelnosti škrobu bolo tiež referované ako výsledok praženia, vločkovania alebo skladovaním vlhkých zrnín (CCM).

Dojnice v laktácii nepotrebuju škrob. Škrob je hlavným zdrojom NDV alebo energie pre dojnice. Akú úroveň škrobu potrebujeme v kŕmnych dávkach? Odpoveď závisí od početnosti kŕmnej dávky a faktorov zvierat s odporúčaným rozpätím od 18 – 30 % škrobu v kŕmnej dávke. Faktory na zváženie sú: zdroj, veľkosť častic a spracovanie zdroja škrobu, úroveň bez škrobového a skvasiteľného vlákniny, úroveň a zdroj objemových krmív, intenzita bachelovej strávitelnosti dusíkatých látok a uhl'ohydrátov, fyziologický stav dojnic a v poslednom čase aktuálne cena a prístupnosť zdrojov škrobu v porovnaní s ostatnými zdrojmi NDV a skvasiteľnými vlákninami. Historicky, zdroje škrobu boli za úsporných cien bohatou prístupnou pre chovateľov dojnic v USA. Najväčšou starosťou bolo vyhýbať sa acidózam, problémom s končatinami a nízkemu mliečneho tuku pri prebytku škrobu v kŕmnej dávke. Chovatelia nepoznajú reakciu zvierat na nízky obsah škrobu v kŕmnych dávkach. Minimálna úroveň škrobu na zabezpečenie požadovanej produkcie mlieka závisí od viacerých faktorov a dokonca to kolísae aj medzi jednotlivými skupinami dojnic na farmách. Keď znižujeme úroveň škrobu, treba robiť úpravu pomaly, maximálne 4-5 % pri zmene, a hľadiť na varovné signály nedostatku škrobu (znižovanie vrcholu laktácie, celkovej úžitkovosti stáda, obsahu mliečneho tuku a bielkovín, príjmu sušiny, zvyšovanie karbamidálneho dusíka mlieka a tuhšie výkaly). Tieto ukazovatele hovoria o nedostatočnom zásobovaní bachelora skvasiteľnými uhl'ohydrátmi pre funkčnosť bachelora.

Lepšie využitie dusíkatých látok (NL), minimalizovanie vylučovania dusíka, by malo byť vždy cieľom vyrovnanej kŕmnej dávky, hlavne pri vysokých cenách zdrojov NL. Zdroje chránených NL sú zaradené do KD s cieľom zvyšovania produkcie mlieka a lepšieho využitia dusíka. Súčasné správy zo štúdií o chránenosti (Ipharrague a Clark, 2005), všetky s podobnou KD, hľásili že zdroje chránených NL zo sóje, také ako aj AminoPlus, poskytli väčšiu produkčnú odozvu ako ostatné zdroje NL (a to rybie, živočíšne, taktiež z kukurice alebo iných rastlín). Pri porovnaní zdrojov chránených NL zo sóje (Leonardi et al., 2003), dojnice kŕmené s AminoPlus-om produkovali viac mlieka ako dojnice kŕmené s expeller alebo lignosulfonátovaným zdrojom. Výskumné pokusy (Cunningham et al., 1996) a skúsenosti chovateľov dojnic dokázali že úrovne dusíkatých látok kŕmnych dávok môžu byť znížené o 0,5 – 1,0 % alebo viac, keď zdroje chránených NL ako AminoPlus sú zaradené do dávky.

To nám poskytuje možnosť na zníženie nákladov KD a lepšieho využitia dusíka.

Pátranie po lacnejších alternatívach má často za následok sklamanie nakoľko jednotlivé zložky sa cenovo rýchlo prispôsobujú aktuálnej trhovej situácii. Chovateľ musí vyhodnotiť aktuálne stratégie kŕmenia a manažmentu. Kritériá KD a úrovne výživných hodnôt použité v minulosti musia byť výzvou, pri hľadaní možnosti dosiahnutia lepšej využiteľnosti výživných hodnôt, efektívnosti produkcie a ziskovosti.

30. jún 2008

**David R. Gast Ph.D.
riadič výživy a technických služieb AG Processing Inc.
Omaha, Nebraska, USA**

Použitá literatúra:

- Anderson, J.L., D.J. Schingoethe, K.F. Kalscheur and A.R. Hippen. 2006. J. Dairy Sci. 89:3133
Boddugari, K., R.J. Grant, R. Stock, M. Lewis. 2001. J. Dairy Sci. 84:873-884.
Callison, S.L., J.L. Firkins, M.L. Eastridge and B.L. Hull. 2001. J. Dairy Sci. 84:1458-1467.
Cunningham, K.D., M.J. Cecava, T.R. Johnson, and P.A. Ludden. 1996. J. Dairy Sci. 79:620-630
Ipharraguerre, I.R. and J.H. Clark. 2005. J. Dairy Sci. 88:2879-2892
Ipharraguerre, I.R., R.R. Ipharraguerre, and J.H. Clark. 2002. J. Dairy Sci. 85:2905-2912.
Lepmardo. C., W. Stockland, and L.E. Armentano. 2003. J. Dairy Sci. 86 (Supple 1): abstr. W174
Voelker, J.A. and M.S. Allen. 2003. J. Dairy Sci. 86:3542-3552.

Vtip:

Čo si myslí sliepka keď ju naháňa kohút?

- Ked' sa zastavím bude si myslieť, že som štetka, ale keď budem bežať ďalej bude si myslieť, že to nechcem! No čo mám robiť? Možno sa radšej potknem!

Janko a Marienka vyhnali dobytok na pašu. Janko kravu a Marienka býka. Býk sa zrazu vyštveral na kravu. Janko sa hodnú chvíľu pozera, keď sa zrazu opýta:

- Marienka čo by si povedala, keby som aj ja spravil to čo býk?

Marienka sa zamyslí:

- Pre mňa za mňa ..... je to tvoja krava!

Syn svokrovi skoro ráno:

- Podojil som našu kravu, ale to mlieko má zvláštnu chut' ... nóóó, a naša krava je tiež dosť vzdorovitá.
- Synu, my nemáme kravu, ale býka!

Súčasná situácia v obchode so surovým kravským mliekom v Českej republike.

České republike byla v roce 2008, tak jako i jiným zemím EU, navýšena kvóta pro produkci syrového kravského mléka na roční výše 2,800 miliardy kilogramů. Pro česko to znamená, že při této produkci, jejíž přibližná výše bude v kalendářním i kvótovém roce naplněna, zůstáváme významnými vývozci mléka a mléčných výrobků.

Roční spotřeba na jednoho obyvatele je uváděna ve výši 230 litrů, tj. celková spotřeba v různých formách 2,300 miliardy litrů.

Až 700 milionů litrů se dováží mléka v mléčných výrobcích. To znamená, že ročně se musí z České republiky vyvést 1,200 miliardy litrů mléka v různých formách. Ve formě syrového kravského mléka se přímo ke zpracování do mlékáren v Bavorsku a Sasku vyváží až 400 milionů litrů ročně.

V roce 2007 zaznamenal obchod s mlékem a mlékařskými výrobky v EU významné oživení. V první polovině roku byly vyprodány zásoby sušeného mléka i másla a obchodní zájem o všechny výrobky trval až do předvánočního prodeje.

Všechny mlékárny v česku projevovaly mimořádný zájem o surovinu, syrové kravské mléko, a jeho cena se měsíčně navýševala až o 0,60 Kč za litr. Cena syrového mléka v česku kulminovala v měsíci prosinci 2007 a lednu a únoru roku 2008. Zde některé mlékárny proplácely 10,30 Kč i více za litr standardního mléka (3,40% / 3,90%) průměrnou měsíční cenu. K tomuto navýšení cen pomohlo také intenzivní jednání o přímém prodeji dalších 200 tisíc litrů mléka do Bavorské mlékárny, které bylo značně medializováno ve sdělovacích prostředcích s výhledem uzavírání mlékárenských provozů a propouštění zaměstnanců v dané oblasti odsunu u českých mlékáren.

Na počátku roku 2008 se dostavila pravidelná (povánoční?) deprese v obduvu mlékařských výrobků a producenti mléka musí odolávat značnému tlaku zpracovatelů mléka na snižování cen.

Od měsíce března klesají v česku ceny mléka o 0,60 Kč – 0,30 Kč měsíčně a v červnu je průměrná cena nižší než 8,50 Kč za litr. Je to výrazné snížení ceny produktu, který pro zemědělce znamená ve všech oblastech pravidelné měsíční příjmy a velký podíl tržeb.

Ing. Pavel Sáňka
predseda predstavenstva
Mlecoop odbytové
družstvo

Český zahraniční obchod s mlékařskými výrobky i se syrovým mlékem je rozhodujícím způsobem napojen na obchodní vztahy s německými obchodními partnery. Tomuto neprospívá neustále se zpevňující kurz české koruny. Pro příklad uvedu přepočty cen mléka v X/07 kdy 40 €c v Německu znamenalo 11,20 Kč za litr mléka v česku (28,- Kč x 0,40 €) a současný přepočet v VII/08 kdy 34 €c v Německu znamená 8,16 Kč za litr mléka v česku (24,- Kč x 0,34 €). Podobné přepočty platí i pro obchod s mlékařskými výrobky. Exportující podniky nemohou dlouhodobě ekonomicky ustát zpevnění kurzu koruny za jeden rok o 16%.

Snížení cen mléka znamená pro producenty mléka zhoršení celkové ekonomiky podniků také proto, že nárůsty cen mléka i obilovin v roce 2007 nastartovalo vysoké navýšení cen vstupů do zemědělství od dodavatelů hnojiv, chemických potřeb i ostatních služeb doprovázené nárůstem cen PHM pro rok 2008.

Snahou zemědělců, producentů mléka v České republice je volit společné postupy při jednáních a zastupování v mlékárnách odebrárajících mléko. Máme svoji vlastní organizaci, která získává aktuální i dlouhodobé přehledy o výrobě, obchodu a zpracování mléka. Získáváme a vyhodnocujeme informace o bonitě a stavu jednotlivých mlékáren. Musíme mít přehled o spotřebě mlékárenských výrobků v republice v EU i případném obchodu mimu EU.

Odbytová družstva jsou obchodní organizace zemědělců, producentů mléka, která mají odpovídající obchodní postavení při jednáních v jednotlivých mlékárnách (v česku zůstává až 40 samostatných právních subjektů pro zpracování mléka). Mlékárna, která nakupuje 40% – 70 % mléka od jednoho dodavatele – družstva, musí v tomto dodavateli vidět rovnoprávného partnera a takto s ním i jednat. Poměrně vysoký počet mléka zpracujících subjektů neumožňuje některým velkým mlékárnám zneužívat dominantní postavení na trhu se syrovým mlékem ve své oblasti, protože stále je dostatek okolních mlékáren, které mají zájem, v příznivější době, navyšovat nákup mléka.

V sousedním Německu byly na počátku měsíce června organizované protesty za navýšení ceny farmářského mléka. Požadována byla cena 43 €c za kilogram. Němečtí farmáři byli podporováni svými politickými i vládními orgány a došlo i na jednání s obchodními řetězci, kteří přislíbili navýšení cen ve prospěch producentů mléka.

Česká odbytová družstva organizovaná Agrární komorou projevila účast a podporu farmářů v Německu, ale odplatou jim bylo dvoudenní uzavření hranic, protestujícími farmáři pro cisterny, které převážely syrové mléko z česka a my jsme museli část tohoto mléka i znehodnocovat ve fekalních jímkách. Německé protestní akce vyšly údajně do ztracena z důvodů neshody mezi organizacemi německých farmářů.

Předpokládáme, že výhled dalšího vývoje cen syrového kravského mléka v České republice, i v sousedním Německu a jiných státech EU, se bude odvíjet od obchodu s mlékařskými výrobky. V rámci celé Evropy není podle informací nadbytek mléka a mlékárenské produkty na trhu mají i odpovídající cenu. Stagnace producentů mléka i mléko zpracujících podniků je přisuzována monopolnímu postavení obchodních řetězců v diktování velkoobchodních cen. V následujících měsících roku 2008 předpokládáme navyšování cen mléka, jednak nárůstem obsahu bílkovin a tuku mléce, podle roční doby a kvality krmiva a dále nárůstem a oživením zájmu o mléko a mlékárenské výrobky.

Ing. Pavel Sáňka, predsedá predstavenstva, Mlecoop odbytové družstvo

Sídlo družstva: MLECOOP - odbytové družstvo, Hybernská 38, 110 00 Praha
Kontakt a kancelář ředitele: MLECOOP - odbytové družstvo, Palánek 1, 682 01 Vyškov
Tel./Fax: +420 517 342 625, E-mail: mlecoop@mlecoop.cz, Web: www.mlecoop.cz

Na fotke zleva:

Ing. Pavel Sáňka
predsedá predstavenstva
(1. v poradí)

Ing. Vlastimil Kratochvíl
prokurista (3. v poradí)

Ing. Oldřich Žďárský
predsedá kontrolnej
komisie (5. v poradí)

Vtip:

Dacia sa rúti po ceste a prejde cez kravské lajno. Lajno sa ho pýta:

- Kto si?
- Ja som Peugeot!
- No, ked' ty si Peugeot, tak ja som Francúzsky krémeš!

Oplatí sa ochladzovať kravy v prechodnom období

Nie je ľažké zdôvodniť potrebu zníženia tepla u vašich laktujúcich kráv. Matematika je obyčajne veľmi jednoduchá, ak sa pozeráme na možný návrat našej investície. Ďalší príjem z 10 %-ho alebo vyššieho nárastu produkcie mlieka sa spočítava rýchlo. V prípade kráv pred otelením to ale nie je úplne presné. Todd Bilby, špecialista na mliekový dobytok z Arizonskej univerzity hovorí, že predošlý výskum zameraný na tienenie kráv, verus kravy bez tieňa sa neprejavil príliš veľkým rozdielom v produkcií mlieka. „Mimochodom najviac výskumov bolo zameraných na laktujúce kravy.“ Avšak, nedávny výskum ukazuje, že v prípade ochladzovania kráv odparovaním pred otelením, sa to odzrkadlí zlepšeným reprodukčným výkonom počas nasledujúcej laktácie, ako aj v náraste produkcie mlieka.

Prečo by sme mali zvážiť ochladzovať odparovaním túto skupinu kráv?

Ing. Ladislav Herda
AGP Slovakia, s.r.o.

Fyziologická aktivity

Ak si myslíme, že kravy stojace na sucho zvládajú lepšie tepelný stres ako laktujúce, zmeňme názor. Ochladzovanie počas státia na sucho, zvlášť v neskoršom období státia na sucho, je osobitne kritické. Je to čas, kedy sa udeje niekoľko dôležitých fyziologických procesov vrátane regenerácie mliečnej žľazy, prudký nárast plodu a tvorba kolostra. Taktiež sa vyvíjajú a dozrievajú folikuly pre nasledujúci reprodukčný cyklus. „Keď suchostojace kravy sú pod tepelným stresom, poškodzuje to všetky folikuly a vajíčka vo vnútri,“ vysvetluje Bilby. Ale oveľa dôležitejšie je, že sa poškodzujú malé folikuly a vajíčka vo vnútri, ktoré sa nebudú môcť ovulovať o 40 až 50 dní neskôr, zhodne so začiatkom obdobia pripúšťania počas laktácie. Nakol'ko poškodenie šance oplodenia znižujú, je nepravdepodobné, že sa z vajíčok bude vyvíjať životoschopné embryo. Tepelný stres počas tohto obdobia môže tiež ovplyvňovať endokrinné účinky, ktoré môžu zvýšiť aborty a skracovať dĺžku gravidity. Okrem toho má za následok pokles hormónov štítnej žľazy a placentárnu hladinu estrogénov, zatiaľ čo v krvi stúpa koncentrácia mastných kyselín.

Podľa výskumov z Texaskej Univerzity kravu stojacu na sucho metabolické teplo zaťažuje asi z polovice ako laktujúcu kravu s produkciou mlieka 27 kg za deň.

Navýše tepelný stres znižuje príjem sušiny, ktorý má vplyv na produkciu mlieka po pôrode a hlavné metabolické poruchy, keď kravy prechádzajú prechodnou fázou.

Viac ako tieň

Ochladzovacie možnosti sú najlepšie príležitosti, ako redukovať tieto negatívne vplyvy. Tienenie tiež pomáha, pretože znižuje slnečnú zátňa na zvieratá. Späť v roku 1984

Floridské výskumy zistili, že kravám tieneným počas obdobia státia na sucho sa zvýšila hladina prostanglandínov F v krvi, zvýšila sa ovariálna intenzita, v priemere došlo k nárastu najväčších folikulov a žltého telieska a taktiež bolo väčšie percento kráv so žltým telieskom, ako u kráv bez tieňa. Medzitým ďalší výskum nezistil žiadne rozdiely medzi dvoma skupinami: v inseminačnom indexe, v intervale a dňoch do prvej ruje. Z tohto dôvodu je tak potrebné pre uskutočnenie našich cieľov urobiť viac ako len tienenie. „Kľúčom je ochladzovať odparovaním.“ hovorí Bilby.

Výskum publikovaný v decembri 2006 v magazíne Livestock Science ukazuje ako zavlažovače nad kŕmiskom, ventilátory a tienidlá znižujú inseminačný index a inseminačný interval, zatiaľ čo narastá produkcia mlieka počas nasledujúcej laktácie. Štúdia zistili, že inseminačný interval u holsteinských kráv, ktoré boli ochladzované odparovaním počas státia na sucho sa znížil takmer o 19 dní z 89,1 dní u neochladzovaných kráv na 70,3 u kráv ktoré boli ochladzované. Inseminačný index klesol z 2,49 u neochladzovaných na 1,92 u kráv, ktoré boli ochladzované.

Viacej mlieka v nádrži

Potrebjeme viac dôkazov, že toto je hodné nášho snaženia? Výskum publikovaný v júni 2006 (Journal of Dairy Science) ukazuje, že pridaním tieňa a ventilátorov nad kŕmisko a nainštalovaný zavlažovací systém, prináša finančnú návratnosť. Výsledky boli porovnávané s ustajnenými kravami v ohrade, ktoré mali iba zavlažovače. Kravy v každej ohrade boli najmenej dva týždne pred otelením.

Kravy v ohradách s maximálnym ochladzovaním dosahovali 60 dní po otelení takmer o 82 % vyššiu produkciu mlieka, ako kravy, ktoré boli iba pod zavlažovačmi. Podľa štúdia ekonomická návratnosť je 8,92 USD na kravu. Na každých 100 kráv je to ďalších 892 USD do vášho vrecka za rok.

Štúdia neukázala dramatické zlepšenie v zdravotnom stave kráv, ale výskumníčka Dale Moore, riaditeľka veterinárneho úseku z Washingtonskej štátnej univerzity poznamenala, že mliečna farma s 3000 dojnicami (Kalifornia), kde bola štúdia uskutočnená, bola veľmi dobre manažovaná. Bol tam menší výskyt ochorení oproti ostatným farmám, s ktorými mala skúsenosti. A dodala, „Táto farma je ďaleko pred ostatnými v hre z hľadiska ochladzovania kráv.“

Moore stále verí v pozitívny efekt na zdravie a reprodukciu, ktorý vychádza z výskumu. Hovorí, že počas tohto kritického obdobia státia na sucho príjem sušiny má tendenciu klesať - ochladzovanie udržuje príjem krmiva.

„Navyše významne vplýva na produkciu mlieka, zdravotný stav a metabolické poruchy sú nepochybne redukované,“ dodáva Moore. „Boli sme schopní dostať kravy do lepšieho štartu vo všetkých fázach – produkcia, zdravie, reprodukcia.“

Ked' sa pozrieme na všetko – vyššia produkcia mlieka, pozitívny účinok na zdravotný stav – porovnané s cenou ventilátorov, tieniacich zariadení a vody – dáva nám to dobrý dôvod, aby sme ochladzovali zasušené kravy odparovaním.

Bilby súhlasí: „Môžeme poukázať na finančnú návratnosť investície, rovnako na zlepšenie pohody zvierat a reprodukčných výkonov. Tak prečo to nerobiť?“

Stanovte si priority ochladzovania

Ked' investujete do ochladzovania kráv, budte si istý stanovením priorít a nasledujte ich. Prvou prioritou by malo byť, aby ste si boli istý, že všetky kravy pred otelením aj v laktácii mali adekvátnu vodu, hovorí Dale Moore. „To znamená, že všetky kravy môžu piť toľko koľko chcú a kedy chcú.“

Druhou je poskytnutie tieňa pre všetky kravy, laktujúce aj zasušené.

Ďalej namontujte ventilátory a zavlažovače pre všetky skupiny, aby boli ochladzované odparovaním.“ Je zvlášť dôležité ochladzovať pred otelením, otelené kravy a kravy na začiatku laktácie. Potom môžeme pokračovať pri kravách v strede a na konci laktácie, ďalej u kráv na začiatku zasušenia.

„Minimálne by mali mať kravy vodu na pitie a tieň. Potom ešte dostať vodu na ich chrbát.“

Shannon Linderoth, Dairy Herd Management

Preložil a spracoval:

**Ing. Ladislav Herda
obchodný zástupca
AGP Slovakia, s.r.o.**

Vtip:

Jedna krava sa pýta druhej:

- Ty, nebojíš sa choroby šialených kráv?
- Hihih, hihih, hi. Nie, lebo ja som lienka.

V lese na pníku sedia zajko, medved' a líška. Zajko je veľmi smutný a preto sa medved' vyzvedá, či mu nejakô vie pomôcť.

- Povedz zajko, čo ti je?
- Jáj medved', hrozná vec sa mi stala ... ukradli mi hodinky!
- Naozaj? Mne v noci niekto ukradol všetky kravy!

Líška ticho počúva a zrazu sa ozve:

- Ajaj! Už je päť hodín! Musím ísť dojiť!

Krava nie je nič iné ako taký stroj, ktorý premení trávu na nápoj.

Inseminátor skončí svoju prácu v kravíne, stiahne si rukavice a zberá sa na odchod, ked' tu smutná krava za ním zabučí: „A pusa nebude?“

Nielen ceny padajú...

Hoci v tomto roku ako v každej krajine EU, tak aj u nás narastla mliečna kvóta o 2 percentá, (v prípade Slovenska ide o takmer 21 miliónov kg), v dôsledku, nepriaznivých výsledkov hospodárenia v posledných 2 rokoch zrušilo výrobu mlieka až 15 % produkčných hospodárstiev - držiteľov mliečnej kvóty. Čísla sú alarmujúce. Na Slovensku aj kvôli nedostatočnej podpore sa znížili stavy hovädzieho dobytka k historickému minimu a podľa údajov klesli stavy HD na úroveň predvojnových rokov, ako to uviedla nedávno výkonná riaditeľka Slovenského zväzu prvovýrobcov mlieka Ing. Margita Štefániková. Na základe dostupných čísel zo 540 tisíc ks HD z roku 2004 poklesli stavy do konca roku 2007 na 501 tisíc ks a počty kráv za rovnaké obdobie sa znížili z 231 tisíc na 215 tisíc.

Pritom počty kráv v posledných rokoch čoraz radikálnejšie klesajú, vči to bolo o 6,2 percenta, v tomto roku je ich evidovaných približne 180 000 kusov.

Napriek nepriaznivému vývoju stavu dojníc vo výrobe mlieka tento stav sa zatiaľ neprejavuje negatívne. Práve naopak, vči sa zvýšila priemerná dojivosť na dojnicu o 281 kg, čím dosiahla úroveň 5951 kg. Podľa niektorých odborníkov 6-tisícová hranica je z hľadiska našich možnosti už skoro optimálna, lebo vyššie prírastky dojivosti by vyžiadali omnoho väčšie investície a vklady do výroby a nakoniec podľa doterajších skúseností vrtkavosť mliečneho trhu by tieto zvýšené náklady aj tak nevedela vykryť adekvátnymi cenami. Výrobcovia totiž majú svoje vlastné skúsenosti aj z tejto oblasti. Od očakávania, že cena za mlieko po vstupe do únie sa podstatne zvýši až po dosiahnutie rovnováhy a rovnocenného partnerstva na trhu. Očakávania sa nesplnili, priemerná cena mlieka na Slovensku v roku 2007 bola podľa oficiálnej správy 9,75 Sk/kg, čo je asi 10 Sk/l. V minulom roku cena za mlieko začala stúpať až v októbri, tento priaznivý trend trval do januára tohto roku, keď dosiahol svoj vrchol na úrovni 11,81 Sk/kg, t. j. cca 12 Sk/l. Následne ale nastal pokles (na 10,97 Sk/kg), ktorý od apríla pokračuje a v súčasnosti je na úrovni 10,88 Sk. Pritom treba podotknúť, že na Slovensku sa cenové výkyvy prejavia oproti iným členským krajinám približne o dva až tri mesiace neskôr. V súčasnosti pokračujúci pokles cenového indexu v okolitých krajinách dáva tušiť, že prehľbjujúca sa vlna cenových výkyvov aj u nás bude ešte pokračovať.

O rovnocennom postavení z hľadiska prvovýrobcov v rámci dodávateľsko-odberateľských vzťahov sa taktiež nedá hovoriť. Trh s mliekom je v poslednom období rozkývaný nielen z pohľadu cien, ale aj obchodných zmlúv medzi dodávateľmi a odberateľmi. Prevažujú krátkodobé záväzky dohodnuté na štvrt'rok, alebo najnovšie i na mesiac. Pritom zaujímavé je, že dočasný cenový nárast surového kravského mlieka ako tvrdo zatočil s ekonomikou spracovateľov. Kým v roku 2007 bola u nich celoročná strata 22 miliónov korún, v dôsledku rastu farmárskych cien 1. štvrt'roku 2008 to už bola strata 77 miliónov korún.

Ladislav Szilvássy
šéfredaktor, Jó Gazda

Ešte zaujímavejšie bude, keď porovnáme ceny v jednotlivých sektورoch mlieka od prvovýroby cez spracovanie až po obchod. Podľa údajov z MP SR v súčasnosti (júl 2008) je cena základnej suroviny, surového kravského mlieka 10 korún 88 halierov, čo je 43 percent z celkovej predajnej ceny mlieka. Spracovateľ si pridáva na túto cenu mlieka 4 koruny 23 halierov, obchod k tomu ďalších 4,79 korún. A tak celkovú cenu spolu s DPH za liter mlieka v obchode vyšplhá na 24 korún a 57 halierov. Rozdiel medzi 10 korún 88 halierov a celkovou predajnou sumou 24,57 Sk nepotrebuje komentár.

Nárast produkcie mlieka aj v dôsledku zvýšenej kvóty rozkýval trh, na ktorom sa každý snaží presadiť vlastnými silami a cestami. Pritom si uvedomujú, že tento sektor dokáže nadálej prežiť jedine zlepšovaním produkčných a reprodukčných ukazovateľov ako i stavov zvierat. Je však evidentné, že následky z predchádzajúcich rokov - keď bývalý dotačný systém fungoval bez podpory chovu hovädzieho dobytka - sa nedajú odstrániť šibnutím čarovného prútika. Chovatelia hovädzieho dobytka totiž stoja aj pred ďalšou dilemou. Na krk im dýcha povinnosť križového plnenia. A to najmä v oblasti životného prostredia prinesie, či donúti urobiť nemalé investície. Treba len dúfať, že v dôsledku toho vstupné náklady na výrobu mlieka opäť neporastú. Či však slovenskí producenti i spracovatelia mlieka dokážu odolať tlaku, alebo jedni či druhí padnú za obeť liberalizácií trhu, nemožno predpovedať. Zatiaľ padá len cena mlieka, ale medzi účastníkmi trhu je veľká obava, že ten pád nemenie ani niektorého z nich. (szil)

Ladislav Szilvássy

šéfredaktor

Jó Gazda

Vtip:

Starý sedliak má kravu, Rišku, ktorá dáva 100 l mlieka. Každý ich obdivuje. Príde za sedliakom novinár a zaujíma sa:

- Gazda! Ako je možné že vaša krava dáva toľko mlieka?
- Aaaá to nie je nič, všetko závisí od prístupu.
- ??
- Každé ráno idem do maštale a opýtam sa Rišky „čo bude dnes na večeru“?
Mlieko alebo hovädzí steak?

Zajačik sedí v tráve a fajčí. Okolo ide krava a karhá ho:

- Taký malý a už fajčí?!

Zajačik sa nasere a odvrkne:

- Taká veľká a bez podprsenky!

Na družstve chceli pripúšťať kravu, ale neprišiel inseminátor. Predseda hovorí Jožovi:

- Jožo ved' ty to vieš, skús to!

Jožo sa dá nahovoriť, ubehne hodina, ďalšia hodina a Joža nikde.

- Čo si tam robil tak dlho?
- Ále predseda viete ako je ľažké dostať kravu na chrbát?
- A načo si to potreboval?
- Ked' ja sa tak rád pri tom bozkávam...

Nahnevaný zajac príde za medved'om s brokovnicou a vraví:

- Medved', zožer to lajno, čo leží na ceste, lebo ťa zastrelím.
- Nezožeriem.

Zajac teda stlačí spúšť a brokovnica klapne naprázdno. Pokrčí plecami a povie:

- Ked' nechceš ty, dám si ja...

Na lúke sa pasú dve kravy. Jedna sa pýta druhej:

- Prečo trasieš vemenom?
- Zajtra mám narodeniny, tak si robím šľahačku!

Pasú sa dve kravy na lúke, ked' sa zrazu jedna otočí k druhej a vraví:

- Muuuúúú.

Druhá sa na ňu pozrie a dodá:

- Akurát som ti to chcela povedať...

CID LINES INTERVIEW - dezinfekčné prípravky

AGP Slovakia, s.r.o. sympatizuje s filozofiou a princípmi spoločnosti CID LINES. Z tohto dôvodu pozval pán Fekete, konateľ AGP Slovakia s.r.o. pána Ronnyho Schelfhouta obchodného riaditeľa CID LINES pre Benelux, štát východnej Európy a Ázie a nás, Miroslava a Moniku Rukovánsky z agroRM, výhradného zástupcu CID LINES na Slovensku, na workshop, ktorý sa konal 5. júna 2008 v Komárne. Hlavným cieľom pobytu Ronnyho Schelfhouta na Slovensku bola spoločná návšteva slovenských fariem s miestnymi distribútormi a odovzdanie misie – poslania spoločnosti CID LINES čo najviac odberateľom.

Počas diskusií sme zaznamenali aj tento rozhovor medzi Miroslavom Rukovánskym a Ronnym Schelfhoutom:

- Spoločnosť CID LINES bola založená v roku 1988, teda pred 20-timi rokmi. Čo bolo cieľom jej založenia?

CID LINES založili páni Pierre a Koen Brutsaert. Obidvaja mali bohaté skúsenosti v oblasti poľnohospodárskej produkcie kde videli, že je potrebné nájsť alternatívne dezinfekčné prostriedky namiesto tradičných surovín, akou je napríklad formaldehyd.

- Aké je poslanie spoločnosti CID LINES?

Poslaním spoločnosti CID LINES je poskytovať komplexné riešenie problematiky hygiény od farmy až po vidličku s cieľom garantovať bezpečnosť potravín v celom potravinovom reťazci. Naviac, pomáhať farmárom dosahovať vyšší profit vďaka preventívnym opatreniam na zachovanie dobrého zdravotného stavu zvierat, čo je omnoho lacnejšie ako medikamentózna liečba zvierat.

- Ako vidíš úlohu CID LINES na svetovom trhu hygiény?

CID LINES ponúka svoje programy hygiény na 5-tich kontinentoch a v 75-tich štátoch sveta. Cieľom CID LINES je byť k dispozícii všade na celom svete.

- V čom sa líši CID LINES od ostatných spoločností vyrábajúcich podobné dezinfekčné prostriedky?

Od začiatku svojej existencie sa CID LINES špecializovala na komplexné riešenie hygiény v poľnohospodárstve. Má preto bohaté skúsenosti v tejto oblasti, ktoré dokáže využiť na vývoj účinných produktov. CID LINES neponúka iba produkty, ale ponúka kompletné hygienické programy, odborné školenia, tréningy a pod., aby si farmári vedeli zvolať účinné riešenie hygiény za daných ekonomických podmienok.

Rony Schelfhout: "VIROCID je jeden z najviac testovaných širokospektrálnych dezinfekčných prostriedkov na svete!"

• Ktoré sú najdôležitejšie trhy spoločnosti CID LINES?

V Európe: Belgicko, Holandsko, Francúzsko a Nemecko; vo východnej Európe: Poľsko, Maďarsko, Česko a samozrejme Slovensko; vo svete: Čína, Thajsko, Indonézia a USA.

• Od tvojej poslednej návštevy uplynuli 4 roky. Aké zmeny nastali odvtedy u nás na Slovensku?

Najpodstatnejšie zmeny vidím v rozvoji fariem, stali sa omnoho profesionálnejšími.

• Čo bolo cieľom tvojej terajšej návštevy?

Chcem získať čerstvé, aktuálne informácie o stave slovenského trhu a rád by som navštívil našich nových obchodných partnerov.

• Ronny, navštívili sme spolu niekol'ko farm. Ako sa ti páčili tieto farmy? V čom je rozdiel medzi východo- a západoeurópskymi farmami? Čo si myslíš o globalizácii pol'nohospodárstva v Európe? Je to výhodné alebo nevýhodné podľa teba?

Farmy ma veľmi zaujali. Rozdiel medzi Vašimi farmami a našimi západoeurópskymi farmami je v prvom rade v ich veľkosti. Farmy u Vás sú omnoho väčšie ako u nás. Napríklad, priemerná belgická farma má cca 50 dojníc. Čo sa týka globalizácie, môj osobný názor je, že pol'nohospodárska výroba by mala ostat' lokalizovaná v každej krajine. Je veľmi dôležité, aby všetky krajinu produkovali svoje vlastné potraviny. Samozrejme, odkedy existuje extra dopyt rýchlo rastúcich trhov, ako napr. Čína a India, rozšírili sa aj možnosti exportu potravín.

• Viem, že pochádzas z farmárskej rodiny. S chovom akého druhu zvierat máš osobné skúsenosti?

Áno, máš pravdu. Mám bohaté skúsenosti s chovom ošípaných, keďže dedko vlastnil farmu so 400 prasnicami a produkoval odstavčatá do 20 kg živej váhy. Keďže to bola staršia farma, zíšla sa tam každá ruka z rodiny. Otec, na rozdiel, dodnes chová 50 000 ks rodičovských párov brojlerovej hydiny aj napriek svojmu dôchodkovému veku. Keďže však má plne automatizovaný chov, roboty na jeho farme sa mne už neušlo.

• Koen a Pierre Brutsaert, majitelia CID LINES, sú farmári tiež. Aký druh zvierat chovali?

Ošípané, hydinu a hovädzí dobytok, ale farmárčeniu sa už aktívne nevenujú. Firmu CID LINES vlastne rozbiehali na svojej hydinárskej farme, kde postupne prerábali hydinárske haly na sklady a chemickú fabriku, až kým firma neprerástla dané priestory. Až potom sa preťahovali do dnešných priestorov fabriky CID LINES.

• Prečo by sa mali farmári rozhodnúť pre použitie CID LINES produktov?

CID LINES sleduje pri vývoji svojich produktov 3 dôležité kritériá:

1. kvalita (najvyššia kvalita pri vývoji a výrobe produktu);
2. bezpečnosť pre spotrebiteľa, zvieratá a vybavenie fariem;
3. ekonomicosť – primárny cieľ pri vývoji veľmi vysoko koncentrovaných produktov, aby sa mohla používať čo najnižšia aplikačná koncentrácia a produkt sa tým stal čo najekonomickejším.

• Čo znamená slogan "od farmy až po vidličku"?

Kompletný potravinový reťazec začína na farme a končí až keď sa finálna poživatina dostane na stôl konzumenta.

- **Ktorý CID LINES produkt by nemal chýbať na žiadnej farme.**

Samozrejme VIROCID – jeden z najviac testovaných širokospektrálnych dezinfekčných prostriedkov na svete!

- **Ktoré produkty boli prvé produkty CID LINES určené pre mliečne farmy?**

Boli to DM-CID a PHO-CID, ktoré sa používajú na čistenie a dezinfekciu dojacieho zariadenia a chladiacich tankov.

- **Ktoré sú typické dezinfekčné prostriedky používané na belgických farmách HD?**

Sú to najmä DM-CID, PHO-CID (na hygienu dojárne); KENOPURE a KENOSTART/KENOSTART SD (na hygienu strukov a vemena); PEDILINE pro (na hygienu paznechtov) a KENOCOX cleaner (dezinfekčný prostriedok proti cryptosporidiose)

- **Ako ovplyvňujú prípravky na ošetrenie strukov počet somatických buniek?**

Veľmi významne. Najdôležitejšou požiadavkou na nové produkty na ošetrenie strukov je, aby tieto produkty čo najviac kondiciovali pokožku strukov, pretože dobrá kondícia pokožky je najlepšia prevencia proti mastitíde.

- **Aké nové produkty pripravila CID LINES pre chov hovädzieho dobytka?**

Najnovšie prípravky sú KENOCOX cleaner – proti hnačke teliat a PEDILINE pro – na ošetrenie paznechtov.

- **Kedy plánuješ navštíviť Slovensko najbližšie?**

V blízkej budúcnosti budem navštevovať Slovensko veľmi často. Stala sa mojom prioritou krajinou na roky 2008-2009. Najbližšie tu budem v dňoch 16. -18. septembra.

- **Je možné, aby naši obchodní partneri a koneční spotrebiteľia navštívili spoločnosť CID LINES v Belgicku?**

Samozrejme. Veľmi radi pozveme a pohostíme našich partnerov a najdôležitejších odberateľov vo výrobnej jednotke v Ieperi v Belgicku.

Po tomto workshope sa stala AGP Slovakia, s.r.o. našim obchodným partnerom a autorizovaným distribútorom čistiacich a dezinfekčných prostriedkov CID LINES.

Dr. Monika Rukovánsky, agroRM

Ronny Schelfhout (v strede)
s pánom premiérom Leterme
vo výstavnom stánku Cid Lines
v Libramont, Belgicko.

Poznatky zo strategického plánovania podnikov a niektoré poznámky k nim

Skúsenosti z prvého kola predkladania žiadostí o podporu v rámci Plánu rozvoja vidieka SR na roky 2007 – 2013, Opatrenia č. 1.1 Modernizácia fariem mimo iných poukazujú aj na rozdiely v pripravenosti jednotlivých poľnohospodárskych podnikov – včítane SHR – na strategický rozvoj svojho podniku. Je pravdou, že pravidlá tzv. bodového hodnotenia projektov počas prípravy metodiky sa viackrát menili, predsa od začiatku bolo zrejmé, že priority sú orientované najmä na dodržiavanie sprísňujúcich sa noriem EU a to v oblasti ochrany životného prostredia, ochrany zdravia ľudí zvierat a rastlín, pohodu zvierat, centrálnu evidenciu zvierat, atď., so súhrnným pomenovaním v preklade do slovenského jazyka ako „Krížové plnenie“ z anglického názvu „Cross-compliance“. Odhliadnúc od správnosti prekladu tohto názvu je jednoznačné, že plnenie predpisov, ktoré sú uvedené pod týmto názvom budú čoraz prísnejšie kontrolované a čo je viac, v prípade ich nedodržiavania budú sankcionované formou zníženia, prípadne úplného zastavenia pridelenia dotácií, vrátane priamych podpôr.

Patrí k pravde aj skutočnosť, že v rámci prípravy kritérií na bodové hodnotenie došlo k nekoľkým zmenám – možno aj vplyvom rôznych záujmových skupín odbornej verejnosti – čo sa týka stanovenia priorít. Konečná podoba kritérií bodového hodnotenia projektov sa narodila až 15. januára 2008, čo zapríčinilo značné improvizácie v rámci prípravy investičných plánov zameraných na možnosť získania podpôr. Napr. mnoho podnikov – aj s cieľom získania väčšieho počtu bodov - začalo pripravovať stavebné projekty na nové skladovacie kapacity poľnohospodárskych produktov, na výsadbu alebo rekonštrukciu ovocných sadov, viníc atď., až po vyhlásení výzvy o predkladanie žiadostí o nenávratný finančný príspevok, t.j. p 1. februári 2008. Príprava takýchto rozsiahlejších stavebných investícií vylučovali mimoriadne veľké napätie nielen z hľadiska času, ale vynutili aj značné zmeny k strategickom plánovaní podnikov (ak vôbec takéto niečo existuje u niektorých žiadateľov), čo nakoniec až po podpise zmluvy o podporu vynúti nemalé zmeny vo výrobnej stratégii u niektorých žiadateľov. Doterajšie skúsenosti ukazujú, že vo väčšine prípadov príprava projektov je výrazne podceňovaná. Pod pojmom projekt sa chápe iba príprava žiadosti o podporu s povinnými prílohami včítane spracovania finančného plánu. V skutočnosti projektovanie by malo mať väzbu na strategiu podniku, vychádzat z predbežnej analýzy potrieb, požiadaviek trhu a marketingu podniku. To platí aj v rýchlo sa meniacich trhových podmienkach, či si to uvedomujeme, alebo nie. Takéto zákonitosti by si mali uvedomiť nielen žiadatelia o podporu, ale aj odborníci inštitúcií, ktorí pripravujú a schvaľujú pravidlá na pridelovanie podpôr.

Ing. Ján Varjú
riaditeľ

VARJU CONSULTING

Na ďalšie kolo výzvy sa treba včas pripraviť

Mnohí, strategicky uvažujúci a perspektívni podnikatelia a podniky už teraz poznajú svoje investičné potreby pre nastávajúce obdobie. Nepoznajú však možnosti podpory z hľadiska časového, ani z hľadiska priorít. Bolo by na čase napr. už teraz rozhodnúť o tom, či budú podporované investičné aktivity uskutočnené pred podaním žiadosti o podporu aj v ďalšom kole, alebo iba tie, ktoré budú realizované až po podaní žiadosti, prípadne až po podpise zmluvy o podporu tak, ako je to napr. vo väčšine prípadov operačných programov v rámci Strategického referenčného rámca SR na obdobie 2007 – 2013.

Nutnosť včasnej prípravy sa dotýka všetkých úsekov poľnohospodárskej prrovýroby, pritom tu má osobitné postavenie živočíšna výroba, najmä z pohľadu nárokov na ustajňovacie, výrobné (dojárne), manipulačné skladové kapacity vrátane skladov organických hnojív. Je takmer isté, že investície do živočíšnej výroby, najmä z pohľadu plnenia nariem EU zostávajú prioritami v rámci pridelovania dotácií aj v ďalšej fáze súčasného plánovacieho obdobia, t.j. do roku 2013, najmä preto, že značná časť chovateľov hospodárskych zvierat stále nemá vybudované vyhovujúce kapacity v súlade s požiadavkami týchto nariem.

Na Internetovej stránke Ministerstva pôdohospodárstva na čelnej strane je umiestnená informačná brožúra, v ktorej sú uvedené rámcové informácie a upozornenia na nutnosť dodržiavania týchto nariem, napr., že o od 1. januára 2009 by sa mala začať uplatňovať plne krížové plnenie v oblasti ochrany životného prostredia (sem patrí aj skladovanie tuhých a tekutých organických hnojív), označovanie a registrácia zvierat (ZPH 1-8); od 1.1.2010: Používanie prípravkov na ochranu rastlín, bezpečnosť potravín krmív, používanie hormónov, liečiv a nákazy zvierat (ZPH 9 – 15), od 1.1. 2011: Ochrana zvierat (ZPH 16 -18).

Od uvedených termínov bude dodržiavanie systému krížového plnenia podmienkou pre vyplácanie priamych platieb aj v Slovenskej republike. Všetci poľnohospodári, ktorí poberajú priame podpory a/alebo kompenzačné platby v rámci niektorých opatrení Programu rozvoja vidieka SR 2007-13, budú musieť dodržiavať záväzky krížového plnenia, aby tieto platby získali v plnej výške.

Čo sa týka úseku chovu hovädzieho dobytka, sú špecifické podmienky stanovené iba pre kategóriu teliat : Smernice o ochrane teliat (smernica 91/629/EHS), pritom pre ostatné kategórie dobytka platí základné právne ustanovenie Spoločenstva : Smernica Rady (ES) č.98/58/ES o ochrane zvierat chovaných na farmárske účely.

Ustanovenia o chovoch zvierat sa na jednej strane kontrolujú ako celok aj v súlade s nariadením vlády SR č. 322/2003 Z. z. o ochrane zvierat chovaných na farmárske účely a môžu viest' v prípade priestupkov k správnym pokutám. Zároveň sa však budú určité oblasti kontrolovať aj v rámci krížového plnenia a zistené priestupky môžu viest' ku kráteniu priamych platieb.

Pri kontrolách krížového plnenia sú kontrolované nasledujúce body: **Personál, kontroly zvierat, vedenie záznamov, voľnosť pohybu zvierat, stavby a ustajnenie, zvieratá chované mimo stavieb, automatické a mechanické zariadenia, krmivo, voda a iné látky, vykonávanie záクロkov a chovné postupy.**

Osobitným problémom na väčšine chovov zostáva dodržiavanie predpisov pri skladovaní organických hnojív. Týka sa to stále väčšiny polnohospodárskych podnikov na Slovensku. V predchádzajúcim (tzv. skrátenom) plánovacom období EU (2004 – 2006) podpora investícií na skladovanie organických hnojív umožnila v rozsahu až na 100 % investícií, bola však ohraničená s výpočtom normatívu na stav zvierat a to na kapacitu pre možnosť uskladnenia 6 mesačnej produkcie tuhých a tekutých organických hnojív, okrem toho s hornou hranicou finančných prostriedkov 75 tisíc EURO na jeden podnikateľský subjekt s rovnomenrným ohraničením možnosti čerpania max. 25 tis. EURO v troch po sebe nasledujúcich rokoch. Takéto ustanovenia boli nevýhodné najmä pre chovateľov s vyššou koncentráciou zvierat, kde v niektorých prípadoch na základe analýzy skutočného stavu a berúc do úvahy spomínané normy, investičné nároky sa vyčíslili až na niekoľko desiatok miliónov Slovenských korún.

Tu došlo k výraznému zmäkčeniu normy v zmysle Vyhlášky Ministerstva pôdohospodárstva Slovenskej republiky, č. 199, zo 14. mája 2008, ktorou sa ustanovuje Program polnohospodárskych činností vo vyhlásených zraniteľných oblastiach. Podľa tejto vyhlášky, ktorá nadobudla platnosť 1. júla 2008 kapacita skladovacích priestorov na maštaľný hnoj a kapacita nádrží na kvapalné hospodárske hnojivá musia presahovať objem produkcie hospodárskych hnojív v čase, keď je ich aplikácia zakázaná, pričom v podmienkach s nízkym a stredným stupňom obmedzenia aplikácie dusíka má **skladovacia kapacita hnojovice postačovať na štyri mesiace a močovky na tri mesiace**. Pri vysokom stupni obmedzenia, ak podiel polnohospodárskej pôdy presahuje polovicu výmery farmy, sa skladovacia kapacita predlžuje o jeden mesiac. Skladovacie priestory, hnojiská tuhých hospodárskych hnojív musia byť nepriepustné a vybavené zásobníkmi na hnojovku, ktorých kapacita sa vypočíta podľa prílohy č. 2 zákona. Skladovacie nádrže kvapalných hospodárskych hnojív musia byť vybavené bezpečnostným mechanizmom proti preplneniu a musia byť zabezpečené proti prítoku povrchových vôd alebo prítoku z iných zdrojov.

Treba pritom upozorniť aj na Zákon č. 202 z 15. mája 2008, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 136/2000 Z. z. o hnojivách v znení zákona č. 555/2004 Z. z. podľa ktorého mimo iných sa ustanovuje povinnosť neznečistiť pri manipulácii a skladovaní hospodárskych hnojív životné prostredie a mať vybudované skladovacie kapacity a poskytnúť kontrolnému ústavu údaje o objeme novovybudovaných skladovacích kapacít do 31. decembra príslušného kalendárneho roka a aktualizovať údaje do 60 dní od ich zmeny.“ Tento zákon nadobudol platnosť taktiež od 1. júla 2008. Znamená to teda, že sa prostredníctvom centrálnej evidencie bude možné prísnejšie kontrolovať daný stav na každom polnohospodárskom podniku.

Odporúčame dôkladne sa oboznámiť s týmito predpismi (je tu možnosť dočasného skladovania tuhých organických hnojív aj na pozemkoch menej ohrozených v rámci zraniteľných oblastí (skupina „A“ a „B“)), následne vykonať podrobnejšiu analýzu potrieb vychádzajúc z daného stavu a potom aj v tejto súvislosti sa rozhodnúť o objeme investičných aktivít podniku. Skúsenosti ukazujú, že dôkladná príprava investičných projektov zakladaná na analýze skutočného stavu aj so skúmaním alternatívnych možností prispieva k efektívnosti výroby a tým aj ku konkurenčnej schopnosti podniku.

Ing. Ján Varjú
VARJU CONSULTING s.r.o.
945 04 Komárno - Nová Stráž, Školská 20
Tel.: +421 35 785 2230, Fax: +421 35 785 2232
Mobil: +421 905 325 669
E-mail: jvarju@stonline.sk, Web: www.varju.sk

Vtip:

SOCIALIZMUS: Máš dve kravy a dás jednu susedovi.

KOMUNIZMUS: Máš dve kravy. Štát ti obe vezme a dá ti trochu mlieka.

FAŠIZMUS: Máš dve kravy. Štát ti vezme obe a predá ti trochu mlieka.

TRADIČNÝ KAPITALIZMUS: Máš dve kravy. Jednu predáš a kúpiš si býka. Stádo sa zväčšuje a hospodárstvo rastie. Nakoniec všetko predáš a ideš do dôchodku.

ČESKÝ KAPITALIZMUS: Na dvě krávy si vezmeš půjčku od banky ve výši 1600 mil. Kč a odstěhuješ se na Bahamy. Banka posléze zjistí, že to nebyly krávy, ale kozy. Rozdíl zaplatí daňoví poplatníci.

AMERICKÁ AKCIOVKA: Máš dve kravy. Predáš jednu a nútis druhú, aby dávala mlieko za štyri. Neskôr najmeš konzultanta, aby zistil prečo krava zdochla.

JAPONSKÁ AKCIOVKA: Máš dve kravy. Navrhneš ich tak, aby boli desaťkrát menšie a dávali dvadsaťkrát toľko mlieka. Potom vytvoríš leporelo o chytrej krave nazývané Kravakimono a budeš to predávať po celom svete.

ČÍNSKA AKCIOVKA: Máš dve kravy. K tomu 300 ľudí, ktorí ju doja. Vykazuješ plnú zamestnanosť, vysokú produktivitu a zatkneš novinára, ktorý tieto čísla zverejňoval.

BRITSKÁ AKCIOVKA: Máš dve kravy. Obe sú šialené.

TALIANSKA AKCIOVKA: Máš dve kravy, ale nevieš kde sú, a tak ideš na obed.

RUSKÁ AKCIOVKA: Máš dve kravy. Spočítas ich ešte raz a zistíš, že ich máš päť. Spočítas ich ešte raz a zistíš, že ich máš 42. Spočítas ich ešte raz a zistíš, že sú len dve. Prestaneš počítať a otvoríš si ďalšiu flášu vodky.

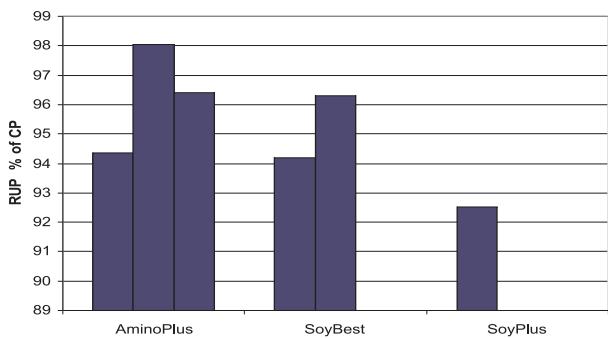
Laboratórne porovnanie predpovedaných hodnôt chránenosti a črevnej strávitelnosti vzoriek sójových šrotov

Informácie o výške chránených dusíkatých látok a o ich strávitelnosti v tenkom čreve sú kritické pre správne zostavovanie kŕmnych dávok pre vysokoúžitkové dojnice. Skúšobné metódy na zistenie týchto hodnôt pre jednotlivé krmivá sú náročné na čas, finančie a všeobecne nie sú praktické na vykonávanie u jednotlivých chovateľov. Navyše pre tieto metódy je treba mať k dispozícii skúšobné zvieratá, preto niektoré laboratória na analýzu krmív nie sú schopné tieto analýzy vykonávať.

Ako výsledkom toho bolo vypracovanie mnohých rýchlych laboratórnych metód na odhad týchto hodnôt. Nakol'ko tieto metódy sú rýchle a sú lacnejšie je otázne či tieto metódy sú naozaj spoľahlivé na odhad chránenosti a strávitelnosti. Niektoré z týchto metód poskytujú údaje, ktoré sú použiteľné na vytvorenie poradia krmív, ale možno neposkytujú údaje o využiteľnosti zvieratami.

Metódy ktoré využívajú aj skúšobné zvieratá poskytujú údaje o využiteľnosti zvieratami, ale výsledky týchto metód môžu mať veľkú štatistickú variabilitu medzi jednotlivými zvieratami a preto vyžadujú veľa vzoriek a špeciálne analytické metódy na vyhodnotenie. Údaje v grafe č. 1 nám ukazujú MBT metódou odhadom získané hodnoty strávitelnosti 3 chránených sójových produktov. Táto metóda zahŕňa uloženie vzorkových vakov v hornom črevnom trakte zvierat a získanie vzorky späť z dolného črevného traktu alebo z výkalov zvierat. Úbytok NL zo vzorkových vakoch počas pohybu cez črevá je použitý na určenie strávitelnosti v tenkom čreve. Prázdne vzorkové vaky sú tiež uložené do črevného traktu, na určenie znečistenia vzoriek ostatnými zložkami obsahu čriev, ktoré sú použité pri konečných kalkuláciách. Údaje z tohto laboratória ukazujú rozdiely medzi jednotlivými produktmi a ešte aj medzi jednotlivými vzorkami produktov, ale pritom každá vzorka ukazuje vysokú strávitelnosť.

Graf 1. Črevná strávitelnosť - MBT

Údaje z grafu č. 1 poskytujú príklad na to čo by mohlo byť zhodnotené ako minimálna variácia viacerých vzoriek a zdrojov analyzovaných tou istou metódou v tom istom laboratóriu.

Tabuľky č. 1 a 2 poskytujú predbežné údaje z pokračujúceho vyhodnotenia porovnajúce chránenosť a stráviteľnosť viacerých vzoriek z viacerých výrobkov pri s rozličných metódach analýz vo viacerých laboratóriach. (QC Lab – nezávislé výskumné laboratórium používané na kontrolu kvality A+, Univ –výskumné laboratórium Midwesternkej Univerzity, Com1 – komerčné krmovinárske laboratórium s in situ bypass analytickej metódou, Com2 – komerčné krmovinárske laboratórium s in situ bypass analytickej metódou). Výsledky ukazujú primeranú zhodu pri predpovedaných bypass úrovniach medzi QC Lab, Com1 a Com2. Univerzitné laboratórium dôsledne predpovedá nižšie bypass hodnoty pre každú vzorku ale zaraďuje chránené sójové šroty v rovnakom poradí ako aj ostatné 3 laboratória podľa výšky chránenosťi.

V tabuľke č. 2 sú uvedené hodnoty stráviteľnosti chránenej frakcie v tenkom čreve. Com1 nemal analytickej kapacitu aby vykonal túto analýzu, a preto nie je zahrnutá v tabuľke č 2. Metódy používané pri analýze boli rozdielne. QC Lab používal metódu MTB a Univ a Com2 využívali Minnesotskú 3-Step metódu. Hodnoty zistené s OC Lab a Com2 sú v zhode. Pri každej vyhodnotenej vzorke hlásia vysokú črevnú stráviteľnosť. Hodnoty hlásené s Univ sú rozdielne. Pri každej vzorke boli hlásené hodnoty chránenosťi a črevnej stráviteľnosti. Možné vysvetlenie rozdielnych hodnôt medzi QC Lab a Univ je v rozličných metódach analýzy. Rozdielne výsledky Univ a Com2 takto nemôžeme vysvetliť nakoľko obidvaja používajú rovnakú metódu analýzy. Hodnoty získané pre AminoPlus od QC Lab a Com2 sú zhodné s hodnotami získaných pri analýzach kvality a vedeckých štúdiách, ak berieme do úvahy aj analytickej variabilitu. Príčinu nerovnosti medzi Com2 a Univ, napriek použitiu rovnakej metódy analýzy, nie je možné vysvetliť v súčasnosti a vyžaduje si ďalší prieskum.

Tab. č. 1 Laboratórne porovnanie chránenosťi v % NL

	QC Lab	Univ	Com1	Com2
SBM	48,2	30,7	34,7	41,9
SoyPass	80,2	67,7	77,9	78,7
Soybest	61,1	45,0	61,1	61,1
AminoPlus 1	77,5	59,0	75,7	72,3
AminoPlus 2	78,5	64,0	75,3	76,5

Tab. č. 2 Laboratórne porovnanie črevnej stráviteľnosti v % chránenosťi

	QC Lab	Univ	Com2
SBM	92,8	81,3	98,2
SoyPass	98,5	75,8	99,2
Soybest	98,8	88,5	98,5
AminoPlus 1	98,9	77,9	98,7
AminoPlus 2	98,3	75,9	99,3

David R. Gast Ph.D.

riaditeľ výživy a technických služieb AG Processing Inc.
Omaha, Nebraska, USA

AMINOPLUS®

VÝBORNÝ ZDROJ BYPASS BIELKOVÍN

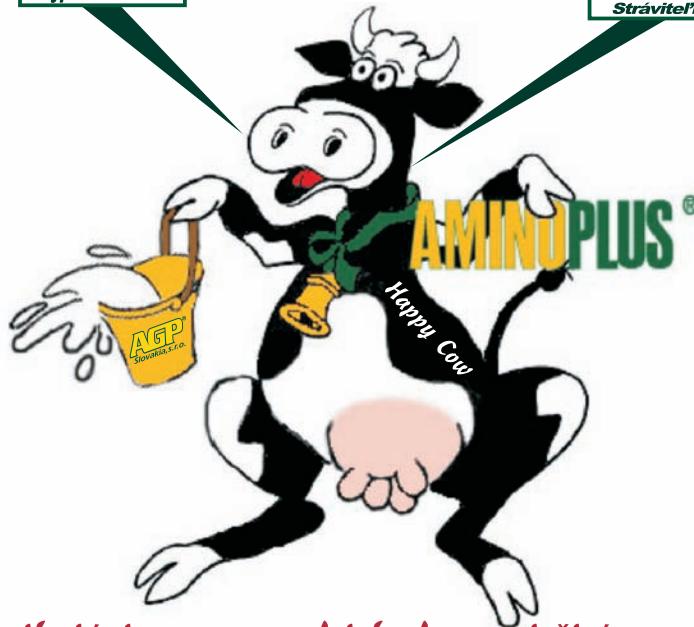

JE SKUTOČNÝ PLUS

No.1 bypass protein in USA!

72%
Bypass bielkovín

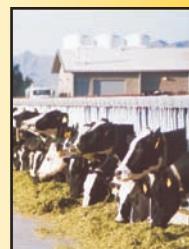
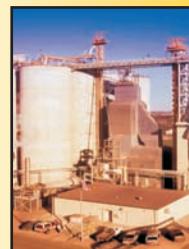
95%
Strávitelnosť

Vynikajúci pomer medzi hodnotami živín a cenou!

Obsah živín v 1 kg sušine:

Dusíkaté látky	%	51,70	PDIN	g	452,30
Tuk	%	1,44	PDIE	g	443,90
Vláknina	%	5,90	PDIA	g	392,50
NEL	MJ	9,04	Chránený lyzín	%	6,20
ME	MJ	14,11	Chránený metionín	%	1,57

AGP®
Slovakia, s.r.o.

OD FARMÁROV K FARMÁROM

AGP®
Slovakia, s.r.o.

VARJU CONSULTING

www.agpslovakia.sk

Ečtvora 21, 945 05 Komárno, Slovakia; Tel.: +421(0)35/7733325; Fax: +421(0)35/7733327; Web: www.agpslovakia.sk; Email: agp@agpslovakia.sk